

Gestaltning av Gransätersparken

- en beskrivning av gestaltningsprocessen

Jannica Lindén

Alla bilder är tagna av författaren under 2015-2016

Titel: Gestaltning av Gransättersparken - en beskrivning av gestaltningsprocessen

Engelsk titel: Design for Gransättersparken - a description of the design process

©Jannica Lindén

Omslagsbild: Gransättersparken, Norrtälje. Foto: författaren

Handledare: Maria Hedberg, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ulla Myhr, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna

Nyckelord: gestaltningsprocess, Norrtälje kommun, rosa accentfärg, årstidsvariation med bärande växtgestaltning, runda former

Publiceringsår: 2016

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Illustrationer och kartor utgår från internt material med medgivande från Norrtälje kommun bearbetade av författaren om inget annat anges.

Sammandrag

Att utarbeta ett gestaltningsförslag som anställd på en kommun innebär att vara både beställare, den som sätter ramarna för projektet, och gestaltande landskapsarkitekt. Projektet med att utarbeta ett gestaltningsförslag för Gransätersparken fick jag under min tid som anställd på Gatu- och parkdelningen på Norrtälje kommun. Uppgiften gick ut på att komma med ett gestaltningsförslag för en plats och anpassa gestaltningen efter platsens förutsättningar. Inom ramarna för denna kandidatuppsats har jag beskrivit processen bakom framtagandet av gestaltningsförslaget. Jag fick använda mig av metoder så som inventering och analys av platsen för att komma fram till ett avgränsat program för gestaltningen. Detta hjälpte mig att avgränsa uppgiften och utarbeta gestaltningsförslaget.

Utifrån programmet tog jag fram mitt första gestaltningsförslag som jag döpte till lövet. Denna gestaltning fick jag sedan revidera eftersom det var problem att få ihop höjdsättningen på de hårdgjorda ytorna för sittplatser och gångväg. Utifrån de aspekter som inte fungerade i det första förslaget kom jag fram till nya förhållningspunkter som sedan gjorde att nästa reviderade gestaltningsförslag blev bättre anpassat till platsen. Gransätersparken är idag byggd och bilder på detta redovisas i uppsatsens resultatdel.

Abstract

When you make a design proposal as a landscape architect employed at a municipality it means that you both need to define the preconditions and make the design. The project to make a design proposal for a park that is now named Gransätersparken was a task that I got when working as a landscape architect at the street and park division at Norrtälje municipality. The task was to make a design proposal. Based on the conditions on site and adapt the design to that. I aim to describe the process that led to the finished design proposal within the context of this essay. To get to the design I used methods such as inventory and analysis of the site. From this I formulated a design program. This helped me to narrow down the task and create a design proposal.

This resulted in a design proposal that was named “The leaf”. But because differences in elevations on hard surfaces could not be solved I had to rethink the whole design. New conditions was defined that needed to get included in a new design proposal. The new design ended up being better adapted to the site. The park is now built and finished and pictures of Gransätersparken is displayed in the result part of the essay.

Introduktion

Detta är ett kandidatarbete i Landskapsarkitektur som beskriver processen bakom samt redovisar ett gestaltningsförslag för en park i området Gransäter i Norrtälje stad. Arbetet med att gestalta parken påbörjades våren 2015 och parken byggdes under senhösten samma år. Gestaltningen var en arbetsuppgift som jag fick under en tid då jag arbetade på Gatu-/parkkontoret på Norrtälje kommun. I detta kandidatarbete beskriver jag min process som ligger bakom denna gestaltning. Detta för att ge en infallsvinkel i hur arbetet som gestaltande landskapsarkitekt kan gå till på en kommun.

Uppgiften

Arbetsuppgiften var att utarbeta ett förslag på försköning och gestaltning av platsen i Gransäter i Norrtälje. I uppgiften ingick att undersöka vilka förutsättningar som fanns på platsen samt utifrån läge i staden avgöra hur platsen kunde gestaltas för att bli en trivsamt park. Platsen var given men uppgiften var i övrigt ganska fri i sin utformning. Mycket handlade om att argumentera för val och avvägningar i utformning och materialval.

Gestaltningen

Den här uppsatsen redogör för inventering, analys och gestaltningsprocessen. Inventeringen ligger till grund för vad som analyseras som i sin tur ger motiv till gestaltningens utformning. De olika delarna vävs samman och resultatet redovisas i form av en gestaltning med bilder från det färdiga resultatet.

Området idag

Platsen kan beskrivas som en hörntomt i utkanten av ett villakvarter i området Gransäter med utsikt ner mot Norrtäljeviken. Området kring platsen har blandad bebyggelse med både små kedjehus och villor samt friliggande flerfamiljshus på ett större område med upp till 6 våningar. Platsen ligger i ett stråk med anslutning till en gång- och cykelväg som längs med vattnet löper in till stadskärnan. Från platsen går även promenadvägar ut till det populära skogsområdet Grindskogen. Norr om platsen ligger området Grind som till största del består av flerfamiljshus.

Syfte

Syftet med arbetet är att redovisa ett exempel på hur en landskapsarkitekt anställd på en kommun kan arbeta med

gestaltning. Processen syftar på val av metoder för inventering och analys samt redovisning av val och avvägningar som gjordes under arbetets gång fram till den färdiga gestaltningen.

Frågeställning

Vilka val gjordes under gestaltningsprocessen och på vilka grunder togs dessa beslut? Hur ledde processen fram till platsens gestaltning?

Bakgrund och platsbeskrivning

Platsen som arbetet behandlar ligger i utkanten av Norrtälje stad. Platsen har en area på ca 1900 kvm och med en total höjdskillnad på 3 meter mellan högsta och lägsta punkt. Den har en tydlig avgränsning mot två privata villatomter, en gång- och cykelväg samt en kvartersgata vid namn Grindvägen. I södra delen finns en trädbeklädd höjd medan den norra delen av platsen är mer flack samt är gräsbevuxen med en del slyuppslag och vildvuxna buskage. Den skötsel som idag finns på platsen är Norrtäljes gallringsplan för stadsnära naturmark och som löper på 5 år i taget. Senast platsen sköttes enligt gallringsplanen var år 2010.

Innan ombyggnationen hade platsen ingen given användning utan var en plats som människor i närområdet gick förbi när de rastade sina hundar. På platsen syns få spår av att någon människa skulle ha vistats på platsen.

Avgränsning

Arbetet beskriver gestaltningsprocessen med utgångspunkt i vilken formgivning som passar platsen med tanke på funktion och förutsättningar. Arbetet har en geografisk avgränsning till platsen jag blivit tilldelad och som kommer att behandlas i gestaltningen. Någon mer utförlig inventering av området kring platsen gjordes inte i detta arbete eftersom jag är uppvuxen i Norrtälje kommun och är väl bekant med staden.

Arbetet kommer inte att innefatta markuppgörelse, skötselplan och alla de kontakter och den mailkonversation som förekommit under arbetets gång. Min roll som beställare kommer inte att redovisas. Det som kommer att redovisas är processen fram till färdigt förslag med beskrivande illustrationer och kartor för inventering och analys. Den färdiga gestaltningen kommer att redovisas med illustrationsplan och bilder från färdiga parken. Under arbetets gång framkom att det till parken önskades ny belysning. Val av armaturer och arbetet kring detta kommer inte att redovisas närmare.

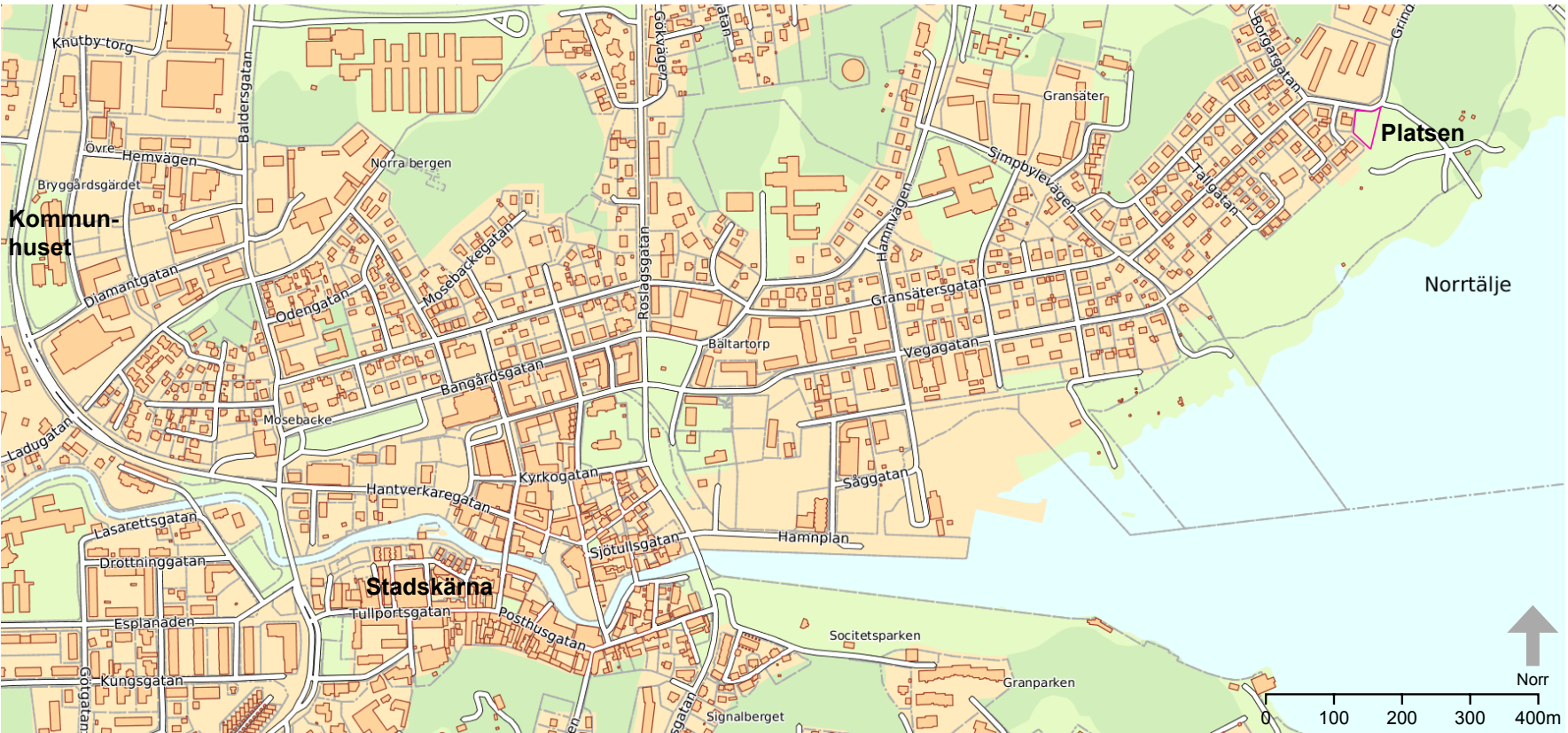

Bild 1. Översiktskarta över Norrtälje med stadskärnan i mitten, Kommunhuset i väster och platsen öster i bild. Platsen är ligger i anknäpning till en gång och cykelväg som knyter ihop stadskärnan med bostadsområden och rekreationsområden i stadens utkant. ©Norrtälje kommun.

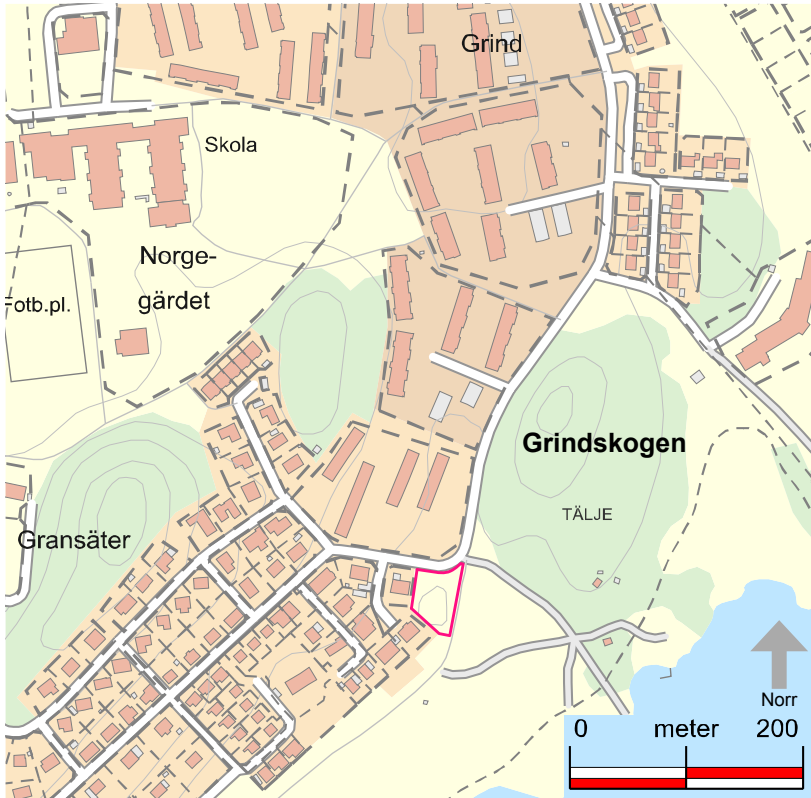

Bild 2. Platsen markerad med rött. Söder om platsen ligger Norrtäljeviken med gångstråk in till stadskärnan. Öster om platsen ligger Grindskogen som är ett populärt rekreationsområde. Norrut ligger bostadsområdet Grind och till väster ett bostadsområde vid namn Gransäter. Gångvägen som går förbi platsen ner mot viken är ett populärt stråk mellan bostadsområden, stadskärnan och rekreationsområden. Platsen är strategiskt placerad mellan olika naturliga stråk. ©Norrtälje kommun.

Metod

Med stöd i litteraturen utförde jag inventering och kartläggning genom platsbesök. Materialet analyserades och mynnade ut i ett program på vilket gestaltningen grundades. Metoden handlar om att i litteratur finna stöd i alla steg i processen fram till den färdiga gestaltningen.

Inventering

Inventering av platsen gjordes genom platsbesök under vår och sommar där jag identifierade fysiska aspekter så som befintlig växtlighet, rörelsemönster, topografi och mikroklimat. För att samla in det underlag jag behövde var jag på platsen vid ett antal tillfällen. Platsbesöken var viktiga för att kunna dokumentera olika aspekter med foton och anteckningar på kartunderlag. Materialet sammanställdes sedan enligt Robinssons (2004, s.162) metod för

kartläggning av olika faktorer så som fysiska, biologiska, mänskliga och visuella förutsättningar. Jag valde denna metod framför exempelvis att lista förutsättningar i en tabell. Detta eftersom det på kartan blir tydligt hur olika aspekter samspelar eller krockar sinsemellan. Att använda Robinssons metod för inventeringen bidrog till att jag fick en tydligare bild av platsens förutsättningar. Kartläggningen gav en bra grund för analysen vilket bidrog till den analyskarta som sedan tog fram inför program och gestaltning.

En av de fysiska aspekterna som var viktiga för denna plats var solläget vilket jag studerade genom att vistas på platsen för att se hur mycket av ytan som skuggades vid olika tidpunkter. Det solläge som redovisas på kartan över fysiska aspekter är hur mycket av platsen som skuggades mitt på dagen en solig sommardag. De olika aspekterna som redovisas under kartläggningen utfördes genom fotografering och anteckningar på kartunderlag under platsbesöken.

Analys av sociala förutsättningar

För att analysera platsens sociala förutsättningar inspirerades jag av metoder som är typiska för Jan Gehl gällande olika typer av sociala aktiviteter. Bland annat tog jag in aspekter kring vilken typ av aktiviteter som uppstod och hur formgivningen skulle kunna generera nya sociala aktiviteter på platsen. Gehl delar in dessa aktiviteter i tre typer: nödvändiga, valbara och sociala aktiviteter (2010, s. 9). Innan ombyggnationen förkom det nödvändiga aktiviteter på platsen i form av människor som passerade på stråken in mot stadskärnan, ut till rekreationsområden och till sina bostäder i Grind och Gransäter. Gehl beskriver att en god utformning av den fysiska miljön gynnar valbara aktiviteter som i sin tur är förutsättningen för sociala aktiviteter (2010, s. 11-12). Alltså kunde jag genom denna analys fastställa att en omgestaltning skulle kunna generera nya former av mänsklig aktivitet på platsen.

Gestaltningsarbetet

För att ha något att förhålla mig till i arbetet med gestaltningen tog jag fram ett program. Som grund till detta läste jag vad Sorte skriver om den ideala parken i boken Svensk Miljöpsykologi. Här beskriver han olika kvalitéer som kännetecknar den ideala parken. Dessa kvalitéer sammanfattas till trivsamt, komplexitet, helhetsgrad, rumslighet, kraftfullhet, social status affektion och originalitet. Dessa ska enligt Sorte ge besökaren av parken en upplevelse av välbefinnande och vällust (2005, s. 239-240). Till programmet lades också de aspekter som framkom under inventering och analys. Genom att identifiera hur dessa kvalitéer kan uppnås på platsen och för att utarbeta en så ideal park som möjligt efter omgestaltning fick programmet en tydlig riktning och funktion i det fortsatta

gestaltningsarbetet.

För att utarbeta en gestaltning som uppfyllde programpunkterna så gjorde jag många snabba skisser, så kallade timskisser. Timskisser är snabba skisser där idéer snabbt kommer ut på papper för att undersöka om dessa kan fungera på platsen. Redskap för detta moment var en utskrift av grundkartan, skisspapper och färgpennor. För att bolla idéer och tog jag hjälp av min kollega landskapsingenjören Sara Johansson på Norrtälje kommun. Hon var ett stöd bakom de val som gjordes i arbetet med gestaltningen.

Under processen gjordes en inmätning inför den detaljerade höjdsättning av de hårdgjorda ytor som jag valde att anlägga på platsen. Efter inmätningen konstaterades att höjdsättningen inte gick att lösa på ett bra sätt i den första designen. Jag fick då utarbeta ett nytt förslag baserat på inmätningen. Dessa förändringar samt den slutgiltiga gestaltningen presenteras i resultatet.

Process

I följande avsnitt kommer jag att beskriva min arbetsgång, från det att jag fick uppgiften och fram till det färdiga förslaget. Det som kommer behandlas är inventering genom kartläggning, analys av sociala förutsättningar samt ett gestaltningsprogram.

Inventering

Som Nick Robinsson beskriver i sin bok The Planting Design Handbook kan inventeringskartor inkludera aspekter så som fysiska, biologiska, mänskliga och visuella förutsättningar, men författaren påpekar också vikten av att välja vad som redovisas utifrån vad som är viktigt för just denna plats. En annan aspekt i detta är att det är viktigt att utarbeta lättlästa kartor där budskapet lätt når den som ska tolka dessa vare sig det är en beställare, en kollega eller samma person en tid senare. Tydlighet och ett avskalat språk är därför viktigt i denna typ av kartering. Robinson påpekar att det ofta sker en typ av analys och skattning i själva inventeringen i och med valen kring vad som redovisas och inte. Det är inte alltid bra att redovisa så mycket som möjligt eftersom det inte bidrar till mer läsbara kartor. Valet av aspekter att redovisa sker alltså som en form av analys och avvägning (2004, s. 162-167).

De fysiska aspekter jag har valt att redovisa (se bild 3) handlar framförallt om att platsen generellt har ett dåligt solläge, med en trädbeklädd kulle som ligger 2-3 meter över omgivande mark som dessutom har träd på 20-25 meters höjd som reser sig över landskapet. Detta gör dock att resterande delar av platsen, på norra sidan av höjdpunkten, blir skuggig framförallt när det är löv på träden och att platser med bra solläge är begränsade. Det kommer

in förmiddagssol och eftermiddagssol i det nordöstra hörnet av platsen som på kartan benämns med bästa solläget.

På bild 4 redovisas det växtmaterial som återfinns på platsen. Den sydvästra delen avgränsas av ett syrenbuskage som ger en avskildhet mot intilliggande villatomt. På kullen är det blandade träd där de mest framträdande är lönn och poppel. På den gräsbevuxna ytan tas stor plats upp av en vildvuxen nypronros och vidare återfinns ett bestånd av slyuppslag från de popplar som växer på kullen samt ett litet äppeträd. I väster avgränsas platsen av en häck mot villatomten. Vegetationen på platsen upplevs oskött och vildvuxen och gräset är oklippt.

Som det redovisas på bild 5 finns det få spår av mänsklig påverkan på platsen. Det finns en upptrampad smitväg i det nordöstra hörnet där människor som går och cyklar genar. Människor vistas inte på platsen men många rör sig i de stråk som passerar platsen.

Det finns vackra utblickar från Grindvägen och söderut mot Norrtäljeviken vatten (se bild 6 och 7). Detta är en stor potential och tillgång på platsen. Den öppnare delen har god insyn från omgivningarna och det nordöstra hörnet syns bra från angränsande stråk.

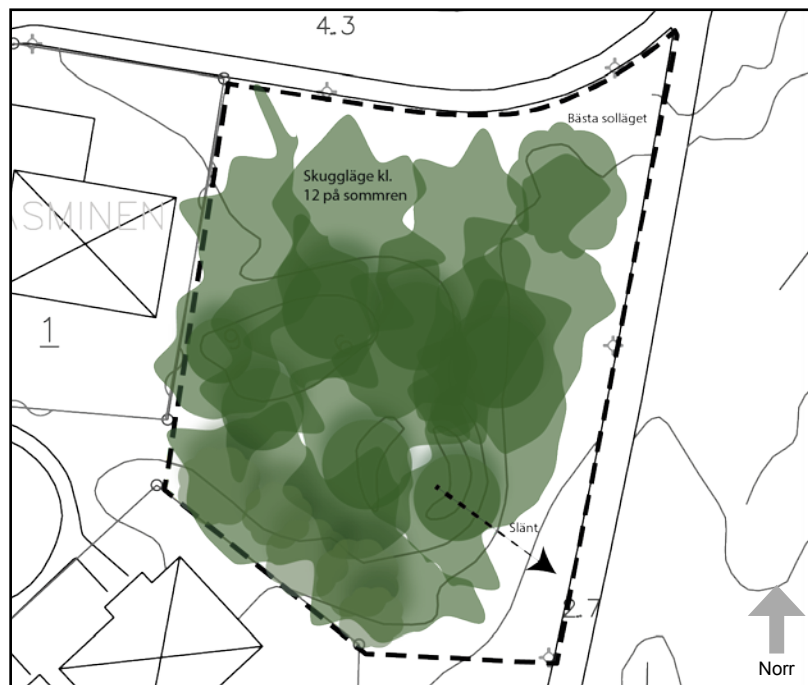

Bild 3. Fysiska aspekter. Notera att den soligaste platsen är uppe i högra hörnet. Detta är en illustration över utbredningen av skuggan på platsen klockan 12 en dag i juli. 1:600/A3

Bild 4. Biologiska aspekter. Platsen är till stor del täckt av vegetation och ger ett vildvuxet uttryck. Bra med vegetation mot angränsande villatomter vilket ger avskildhet mellan platsen och tomterna. De stora träden på kullen ger platsen rumslighet, förankring och kontrasterar mot angränsande landskap och vattenytor. 1:600/A3

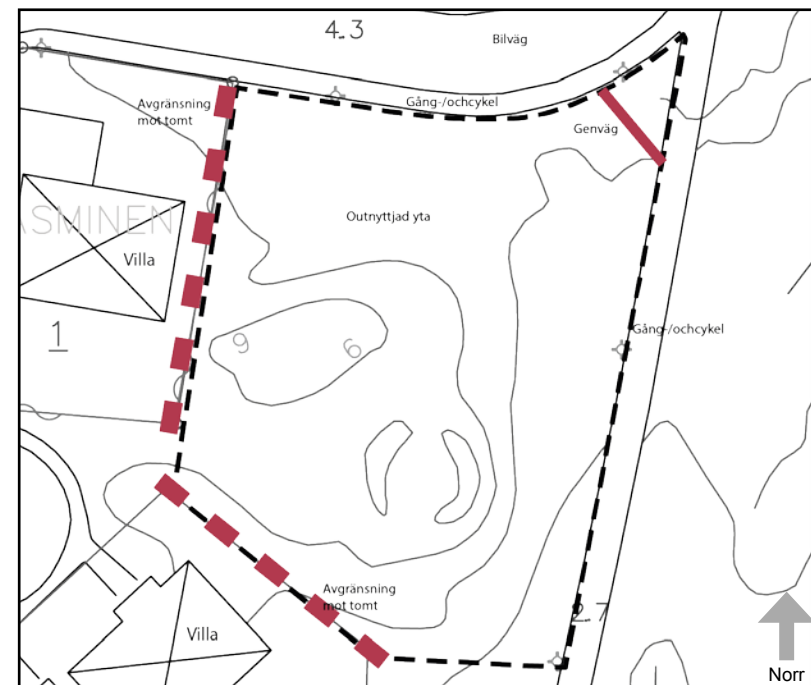

Bild 5. Mänsklig påverkan. Det finns en upptrampad smitväg i det nordöstra hörnet där gående och cyklister genar mellan befintliga stråk. I övrigt är platsen outnyttjad förutom av de som rör sig i stråken in mot Norrtälje stad, till bostads- och rekreationsområden. 1:600/A3

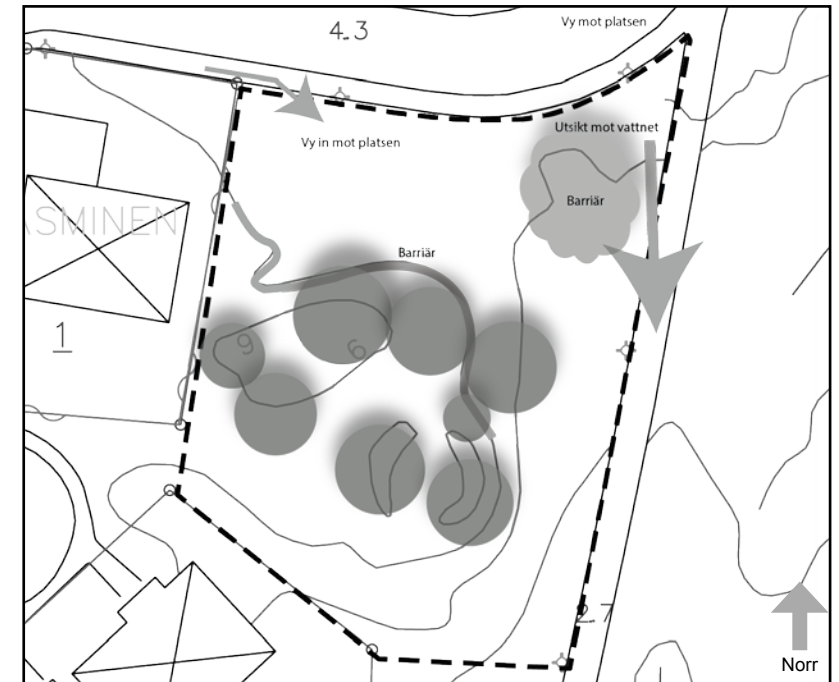

Bild 6. Visuella egenskaper. Kullen upplevs som en barriär men samtidigt ger träderna platsen en avskärmning mot omgivande villatomter. Nypronbuskaget upplevs som en barriär och skymmer sikten genom parken ner mot vattnet. 1:600/A3

Bild 7. Platsen vid första besöket. Gångvägen går ner mot Norrtäljeviken och in mot stadskärnan. Platsen ser ovårdad ut med vildväxande nypronros och sly som omgärdar de stora träden på kullen. Fjölårsgräset är gult och platsen ser närmast övergiven ut. Foto: J. Lindén 150416

Bild 8. Foto från ett platsbesök under sommaren. Norrtäljevikens vatten syns i bakgrunden. Platsen ger ett intryck av att inte vara oomhändertagen i och med det höga gräset som inte är klippt och det syns inga spår av att människor använder platsen. Foto: J. Lindén 150701

Analys av sociala förutsättningar

I kommande avsnitt redovisar jag hur Gehl delar in och förklarar olika typer av aktiviteter. Detta för att jag sedan ska kunna analysera det material som redovisats under inventeringen. Analysen var viktig för att ta reda på vilka förutsättningar det finns för att genom gestaltning öka den mänskliga aktiviteten på platsen.

Olika typer av aktiviteter

Gehl definierar att det kan vara användbart att dela in mänskliga aktiviteter i tre kategorier: nödvändiga, valbara och sociala (2010, s. 9).

Nödvändiga aktiviteter

Nödvändiga är de aktiviteter som enligt Gehl är mer eller mindre obligatoriska, det innefattar alla aktiviteter som människor är tvugna att utföra. Generellt beskriver Gehl att vardagsaktiviteter och nödvändiga tidsfördriv tillhör denna kategori. Denna kategori av aktiviteter är enligt Gehl mer eller mindre oberoende av den yttre fysiska miljön och kommer ske under alla omständigheter eftersom de som deltar inte har något val när det kommer till tid och plats (2010, s. 9).

När det gäller platsen som behandlas i denna uppsats är det just nödvändiga aktiviteter som förekommer här. Människor går förbi på trottoaren och på gång- och cykelvägen och rastar hunden, motionerar eller passerar till och från andra nödvändiga aktiviteter.

Valbara aktiviteter

Valbara aktiviteter beskriver Gehl som de sysselsättningar som människor deltar i och har en önskan om att göra så om tid och plats gör det möjligt. Exempel på aktiviteter är enligt Gehl att ta en promenad i den friska luften, stå och njuta av livet eller sitta ner och sola. Gehl berättar att den här typen av aktiviteter endast förekommer när yttre förutsättningar är gynnsamma. Denna relation menar Gehl är extra viktig i förhållande till fysisk planering eftersom rekreationsaktiviteter är extra beroende av god planerad fysisk utomhusmiljö (2010, s. 9-10).

På platsen som behandlas i denna uppsats skulle denna typ av aktiviteter kunna förekomma om miljön utformades på ett annat sätt. Människor som rör sig i stråken kring platsen skulle kunna välja att stanna upp och slå sig ner en stund eller njuta av solen om det fanns en trivsamt miljö inom vilken detta var möjligt. Det förekommer inte att någon vistas på platsen som det ser ut idag.

Gehl drar slutsatsen att det i dåligt utformade utomhusmiljöer endast sker nödvändiga aktiviteter. Däremot menar han att utemiljöer av hög kvalitet inbjuder till en vidd av valbara aktiviteter samtidigt som de nödvändiga får ta längre tid eftersom människor vill uppehålla sig på den här typen av platser (2010, s. 11). Denna kvalitet i utformning finns inte på platsen som den ser ut idag.

Sociala aktiviteter

Sociala aktiviteter kan enligt Gehl ses som ett resultat av att nödvändiga och valbara aktiviteter ges bättre förutsättningar i den offentliga miljön. Gehl förklarar att de sociala aktiviteterna uppkommer spontant när människor rör sig eller uppehåller sig på samma plats. Aktiviteter som Gehl beskriver som sociala är alla typer av aktiviteter som är beroende av närvaro av andra människor på platsen (2010, s. 12).

Människor väljer inte aktivt att uppehålla sig på platsen som uppsatsen handlar om vilket leder till att det här inte uppkommer ytterligare sociala aktiviteter. I gestaltningen är det viktigt att skapa en plats där människor väljer att stanna till och vistas för att ge förutsättningar för sociala aktiviteter.

Analys utifrån inventering och kartläggning

Som platsen ser ut idag så inbjuder den inte till valbara eller sociala aktiviteter utan är en yta som passerar av människor som är ute i andra ärenden och nödvändiga aktiviteter. Platsen har en vildvuxen karaktär och upplevs som en övergiven plats. Här har naturen fått ta över och mänskliga aktiviteter förekommer inte mer än nödvändiga sådana. Genom att bli en plats som inbjuder till valbara aktiviteter med en attraktiv formgivning så har platsen potential att fungera

som en plattform för sociala aktiviteter i området. Målgruppen blir de som bor i angränsande bostadsområden Grind och Gransäter samt de som passerar på stråken in mot stadskärnan och ut mot rekreationsområden så som Grindskogen.

Bild 9. Analyskarta. På kartan syns två markerade områden till vilka gestaltningen kommer att fokuseras. Dungen med uppvuxna träd bevaras medan poppelsly och rosenbuskaget tas bort. Detta frilägger området med det bästa solläget samt den andra sedan tidigare utnyttjade ytan vid det befintliga äppelträdet som också sparas på platsen. Syrenbuskaget behålls som en fond mot grannfastigheter. 1:600/A3

Program

För att utarbeta en ideal park är det enligt Sorte ett antal kvalitéer som bör uppfyllas (2005, s. 239). Trivsamt beskrivs av Sorte som den upplevda balansen mellan komplexitet och helhet. Kontakten med en sådan plats är behaglig och belönande (2005, s. 228). En trivsamt park innehåller enligt honom naturelement med en rumslig ordning och bearbetning (2005, s. 229). Komplexitet kan enligt Sorte innebära artrikedomen och variation. Vidare förespråkar Sorte ett dynamiskt samspel mellan kultur och naturelement (2005, s. 232). Med helhetsgrad menar Sorte att platsen passar in i sitt sammanhang (2005, s. 231). Upplevelsen av platsen kan enligt Sorte bli negativ om det finns en obalans mellan komplexitet och helhet.

Vidare beskriver han att stora träd kan ge platsen en upplevd kraftfullhet i relation till skir grönska. Rumsligheten beskrivs som ett samspel mellan öppna och slutna rum som ger möjlighet till personlig avskildhet (2005, s. 239). Genom uppenbar omvårdnad och skötsel kan en plats få en högre social status och ökad upplevd trygghet skriver Sorte (2005, s. 235). Han menar också att en plats som speglar variationen av årstider och innehåller en relation till det förflutna bidrar till kvalitén affektion (2005, s. 237). Originalitet är något som enligt Sorte speglas av en känsla av att komma till en plats som avviker från sin omgivning genom att form och innehåll är annorlunda (2005, s. 238).

Denna information tillsammans med platsspecifika aspekter som framkom genom inventering och analys är det som ligger till grund för programmet. I programmet ges konkreta förhållningspunkter till platsens kommande gestaltning.

- Trivsamt - en tydligt ordnad struktur och rumslighet som ger platsen en känsla av bearbetning.
- Komplexitet - Tydlig koppling till naturmiljön genom att spara de uppvuxna träden på kullen. Välj ett varierat växtmaterial som anspelar på omgivande trädgårdar och naturområden.
- Helhetsgrad - parken ska vara sammanhängande och ha en tydlig struktur med en klar avgränsning.
- Rumslighet - skapa olika typer av rum och en variation mellan öppna och slutna rum för att främja valfrihet för de som besöker parken.
- Kraftfullhet - spara de högra träden på kullen och komplettera med skir och varierande växtlighet i parken.
- Social status - ge parken ett ordnat och omvårdat utseende med ökad skötsel.
- Affektion - välj växtmaterial som speglar årstiderna med blomning, fruktsättning och höstfärger. Skapa en hållbar gestaltning som ger utrymme för växtmaterial att åldras på platsen.
- Originalitet - arbeta fram ett starkt formspråk som gör platsen originell. Välj en accentfärg som sticker ut från omgivningen.

Timskisser

För att bestämma formgivning för platsen så provade jag olika alternativ genom att göra ett antal snabba skisser. Som underlag hade jag en skalenlig utskrift över platsen med gränsmarkeringar, väg, gång- och cykelvägar, trottoar och höjdkurvor markerade. Sedan tog jag ett skisspapper och ritade av gränser och valde olika färger för att illustrera olika funktioner och inramningar på skisserna. Med hjälp av detta kunde jag sedan pröva olika former och funktioner med alternativ för storlek och placering.

Något som kom framkommer i programmet är att kullen med de höga träden med fördel kan sparas i befintligt skick vilken därför utelämnades i arbetet med timskisserna.

På timskiss 1 så provade jag olika cirkulära former för platsbildningar med stigar mellan. Så många stigar på liten yta skulle kunna upplevas som onödigt. För att öka användbarheten kan det vara bra att sprida ut platsbildningar för att ge alternativ för olika användargrupper vilket talar för de olika cirkulära formerna med och dess placering.

På timskiss 2 provar jag att ta tillvara hela hörnet med en lövform samt skapa ytterligare en platsbildning med avvikande markmaterial eller på annat sätt gestalta ytan så den upplevs som en plats med andra egenskaper gentemot övriga parken. Detta för att utarbeta en till yta för sittmöbler som anpassar sig efter höjdkurvans form i angränsning mot kullen för att skapa olika platsbildningar och valmöjlighet för besökare att uppehålla sig på i parken. Stigar i olika riktningar som leder till de olika platsbildningarna.

Timskiss 3 provar en annan användning av ytan genom att ta upp formen från höjdkurvan för avgränsningar och platsbildningar. Denna formgivning kan komma att förstärka upplevelsen av kullen som barriär och dela upp ytan långsmala delar. Denna formgivning såg brokig ut och kändes inte som ett bra alternativ enligt mig och min kollega Sara Johansson.

På timskiss 4 provar jag en lövform i kombination med smitväg. Fördelen med denna formgivning är att inte behöva anlägga ytterligare stigar som delar upp ytan. Formen kan användas som platsbildning och formspråket är tydligt. Utifrån dessa timskisser valde jag att gå vidare med gestaltungs av timskiss 4.

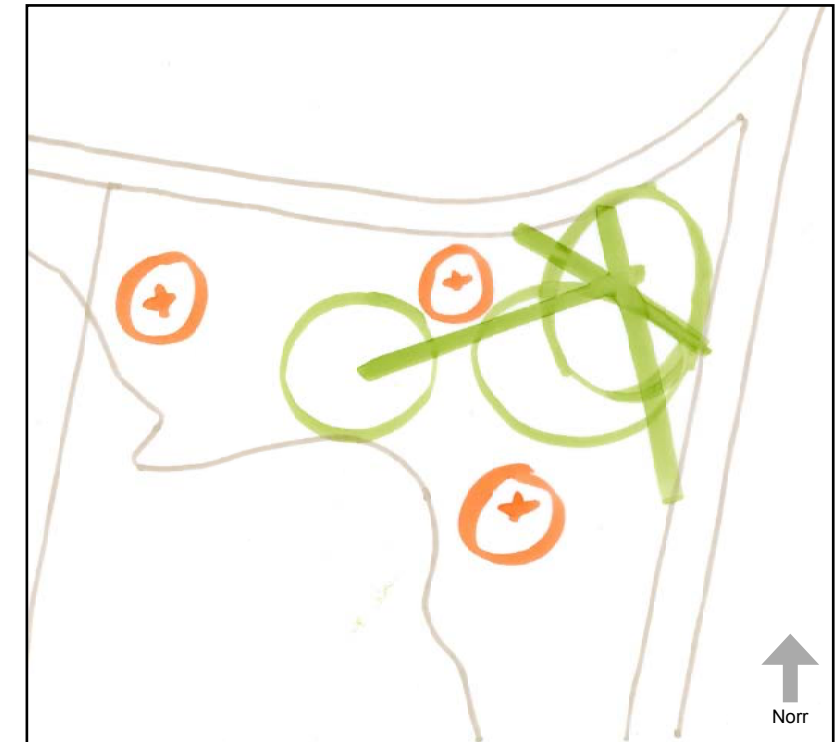

Bild 10. Timskiss 1 - pekar ut olika platsbildningar och riktningar för stigar. Provar också en stig som leder in i parken med en platsbildning längre in mot kullen för ytterligare sittmöjligheter i en mer avskild miljö. 1:500/A3

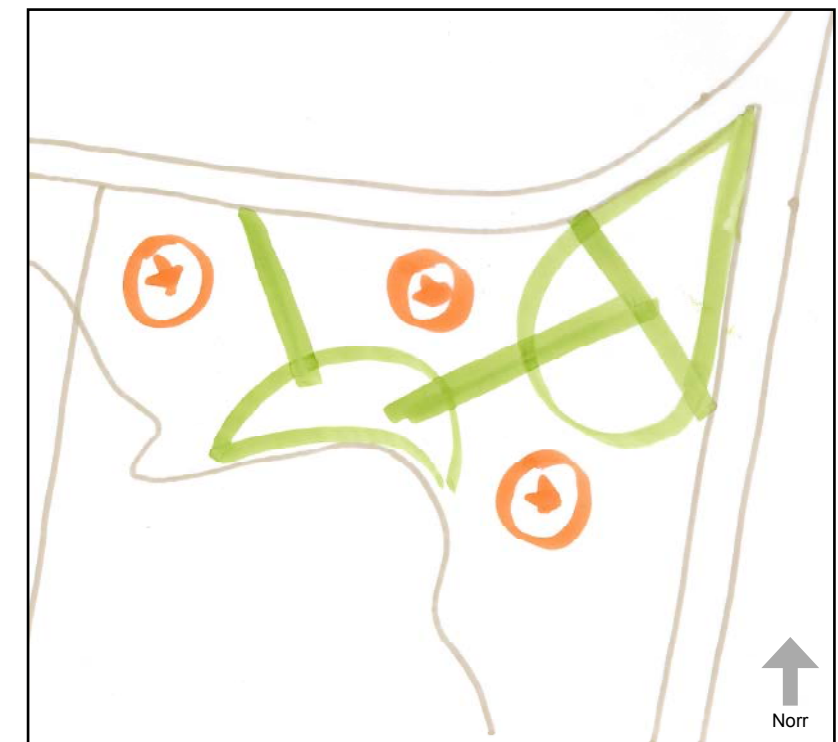

Bild 11. Timskiss 2 - provar former för hårdgjorda ytor för sittplatser i hörnet samt linjer som tar upp rörelser. Frågan är hur många vägar det finns utrymme för i en sådan liten park. 1:500/A3

Bild 12. Tidskiss 3 - prövar former som förhåller sig till befintliga höjdkurvor med en hårdgjord yta och någon form av blickfång med färg längst ut i hörnet. 1:500/A3

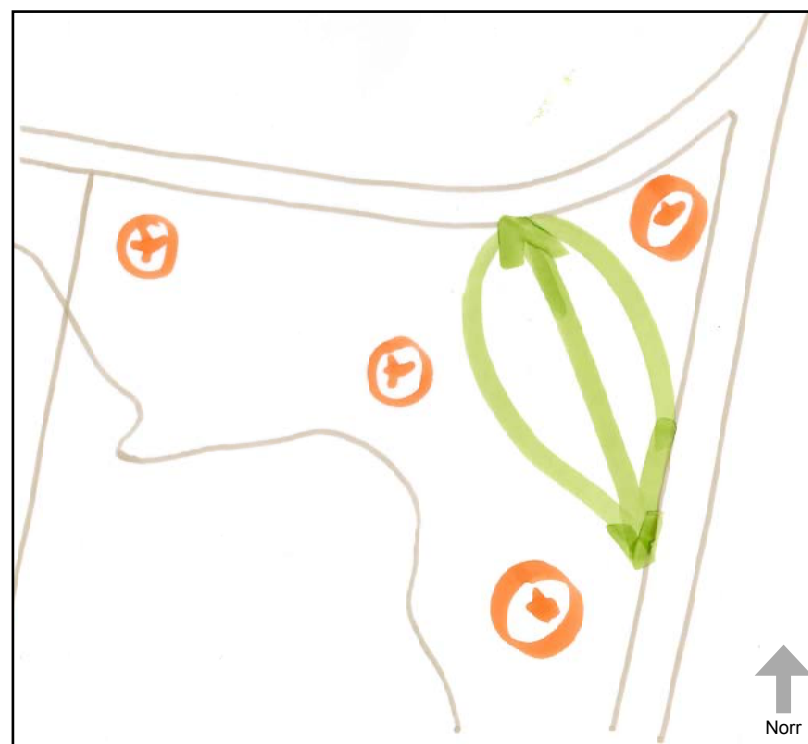

Bild 13. Tidskiss 4 - hårdgjord yta i form av ett löv, mjuk form som tar upp rörelsen ner mot vattnet och kan innehålla sittplatser samt träd som blickfång längst ut i hörnet. 1:500/A3

Resultat

Med designförslaget lövet försökte jag uppfylla alla punkter från programmet. I och med inventering och analys blev det tydligt att platsen såg ovårdad och bortglömd ut. Gräset var långt och slyuppslag hade fått växa fritt. Att platsen ser ovårdad ut är något som åtgärdas i och med att platsen gestaltas och byggs om. Efter ombyggnationen kommer skötseln att öka och platsen kommer att se mer omhändertagen ut. Detta leder enligt Sorte till ökad social status vilket bidrar till ökad trygghet i området (2005, s. 235).

Ett praktiskt problem på platsen var den informella smitvägen som enligt inventering och analys med fördel kunde utnyttjas och förstärkas. Jag valde att ta tillvara på den mänskliga aktivitet som förekom på platsen och ge den informella vägen en ordnad struktur genom lövformen. En hårdgjord yta bidrar också till tillgänglighet på platsen så att fler kan ta sig in till de sittplatser som arrangeras här. Jag valde att rama in lövformen med marktäckande perenner och buskage samt uppstammade träd. Ett högre buskage hade kunnat bli till en barriär mot resterande parkmiljö. Samtidigt hade en promenad genom lövformationen kunnat upplevas som otrygg om det blivit till ett slutet rum med höga täta buskage. Lövet syftar till ett ge en känsla av bearbetning och ökad trivsamt.

Växtgestaltning

De stora träden på kullen sparas enligt programmet och syftar till att ge platsen en komplexitet med kontrasten mellan den naturliga karaktären på kullen och lövformens ordnade struktur. Platsen är sedan tidigare tydligt avgränsad mot villatomter med friväxande buskage och formklippt häck vilka bibehålls i gestaltningen. Tanken är att gestaltningen ska skapa olika rum. Skogsbacken med de uppvuxna träden samt den mer öppna delen där sly röjs bort avskärmas sedan ytterligare mot lövformens mer ordnade karaktär.

Den nya växtligheten har valts för att tydligt avspegla årstidernas variation. Bärande perenner, buskar och träd ger en

vacker blomning på våren och bärsättning på hösten. Parken får också en tydlig accentfärg med prydnadskörbär som blommar i ljusrosa samt med möbler i en ljusrosa nyans. Tanken är att detta ska ge parken en originalitet och identitet. Möblerna och accentfärgen är återkommande i parken och är tänkta att bidra till en helhetsgrad.

Praktiska lösningar

Ett problem i parken är det dåliga solläget. I och med detta kändes det viktigt att ge valmöjlighet när det kommer till sittplatser. Tanken är att det ska finnas sittplatser i olika väderstreck. Med de snurrbara möblerna från Nola har besökaren möjlighet att vända sig mot eller ifrån solen beroende på vad denna känner för. Ytterligare en sittmöjligheter återfinns längre in i parken med ett bänkbord i samma utförande som övriga möbler. För detta gäller också att växtlighet så som slyuppslag i framtiden hålls nere så att kullen inte blir för tätt bevuxen under de stora träden samt att gräset hålls öppet.

Genom att anlägga lövformen som en hårdgjord yta skulle tillgängligheten till sittplatser öka och en genväg göras tillgänglig. Här är det viktigt att arbeta igenom höjdsättningen ordentligt så att tillgängligheten på den hårdgjorda ytan säkerställs.

Förutsättningarna förtydligas

För att höjdsätta den hårdgjorda ytan bad jag kart- och mätavdelningen på Norrtälje kommun om en notgrann inmätning av platsen. De höjdpunkter som fanns i grundkartan räckte nämligen inte till för att göra en detaljerad höjdsättning som sedan skulle kunna lämnas ut till markentreprenören. I och med den nya inmätningen kom det fram att lövformationen skulle komma att luta lite för mycket för att fungera som en kombinerad gångväg och hårdgjord plats för möbler. Jag blev efter detta tvungen att komma fram till en ny design för tillgängliga sittplatser i kombination med gångväg i parken.

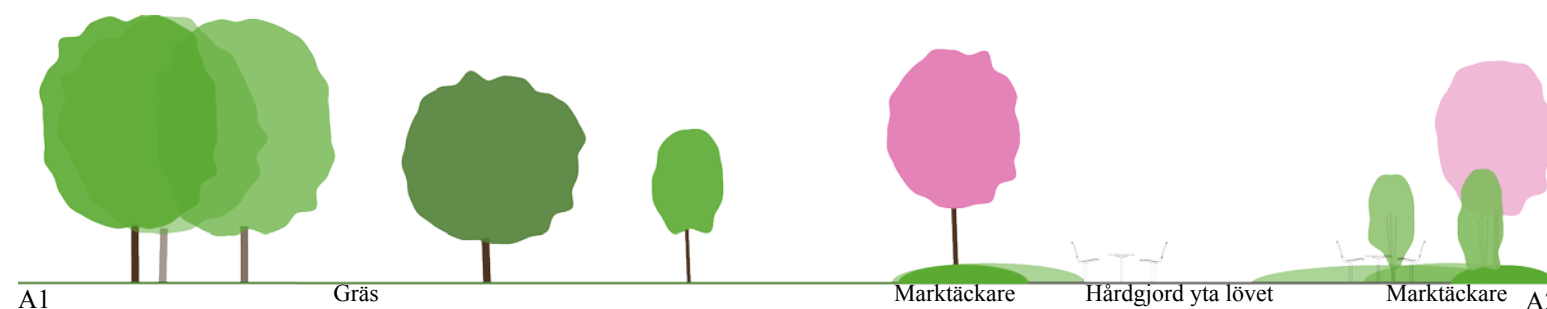
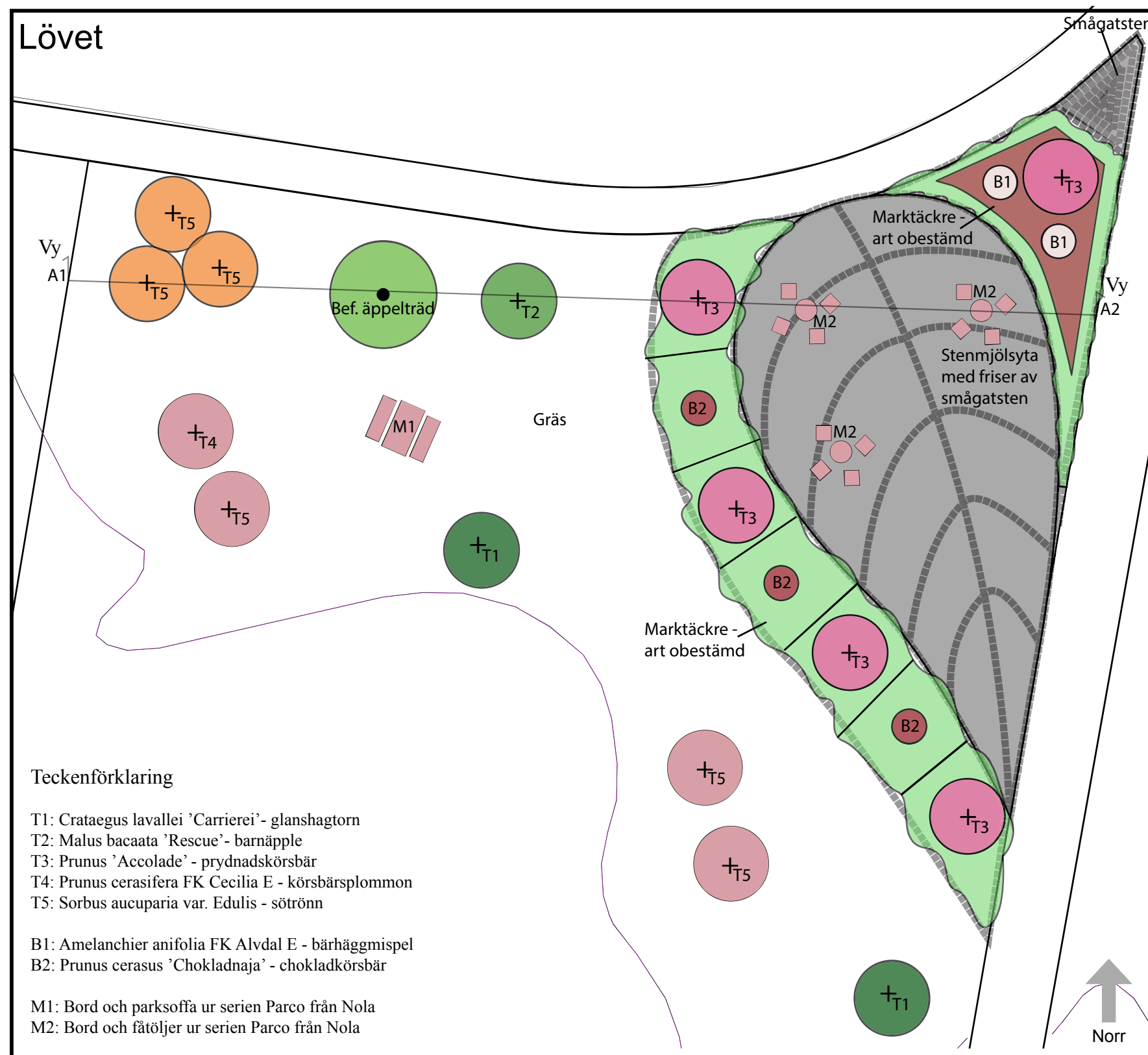

Bild 15. Vy norrut från gestaltungsplan lövet. Variation i växtmaterial med marktäckare runt hårdgjord yta för att markera olika rum. Lövformen är möblerad med snurrbara fåtöljer och runda bord från Nola. Marktäckare och uppstammade träd för att skapa rumslighet och en trygg miljö. Utsnitt av vy, se illustrationsplan för designförslag Lövet. Skala 1:300/A3.

Ny formgivning

För att möta de nya förutsättningarna fick jag gå tillbaka till mina tidskisser och se om det fanns någon annan formgivning som kunde lösa problemen med att ha en sammanhängande hårdgjord yta för både gångväg och sittplatsen. Jag tog inspiration från tidskiss 1 med olika ytor för sittplatser och riktningar för gångvägar. Med denna design behöver inte gångvägen och ytorna för sittmöbler vara lika beroende av varandra och höjdsättningen för tillgänglighet kunde lösas. Till detta förslag tillkom en ny hårdgjord yta längre in mot kullen för att ytterligare öka valmöjligheter för besökare samt skapa fler rum i parken.

Jag valde även nya möbler med som passade bättre in med den nya formgivningen och som fortfarande hade funktionen för besökare att kunna välja sittplats beroende på solläge. En annan viktig aspekt var att möblerna skulle kunna fås i den rosa accentfärgen. Lösningen på detta blev runda bänkbord. Dessa bänkbord tar som sagt också upp den runda formen i den nya designen och bidrar i och med detta ytterligare till programpunkterna originalitet och helhetsgrad.

Ursprungligen valde jag smågatsten för att bilda nerverna i lövet och därigenom förstärka designen. I det nya förslaget har friserna bytts ut från smågatsten till cortenstål eftersom detta blir lättare och billigare att anlägga i de runda formerna som nu valts. I designförslag lövet fyllde jag ut det sydöstra hörnet med smågatsten eftersom jag bedömde att växtlighet skulle ha svårt att etablera sig i den smala fliken som blir mellan gång- och cykelvägarna. Där valde jag att behålla smågatstenen och förlänga med kantsten längs med gång- och cykelvägarna för att få en hållbar konstruktion för snöröjning av dessa. Cortenstål valdes som fris i parken mellan växttyper och stenmjöl eftersom denna del av parken inte kommer att snöröjas.

Belysning

Under arbetets gång kom det fram att ny belysning önskades på platsen. För en platsanpassad utformning på detta tog jag hjälp av en belysningskonsult som kunde hjälpa till med både val av armaturer, utformning och tekniska lösningar. Detta är ett arbetssätt som Norrtälje kommun har arbetat fram i andra projekt och som visat sig vara lyckat. Jag fick komma med önskemål kring utformningen och ville då ta upp den rosa accentfärgen samt parkens runda former även i belysningsarmaturer. Belysningen i parken blev en silvervit stolpe på 5 meter. Runt denna fästes 5st armaturer vid namn Olivio från Selux i samma rosa färg som bänkarna.

Bild 14. Illustrationsplan. Gestaltungsplan Lövet. Lövformen dominerar med sina lövnerv i smågatsten som tillsammans med stenmjölet bildar en sammanhängande hårdgjord yta. Växtval och möbler redovisas. Skala 1:300/A3

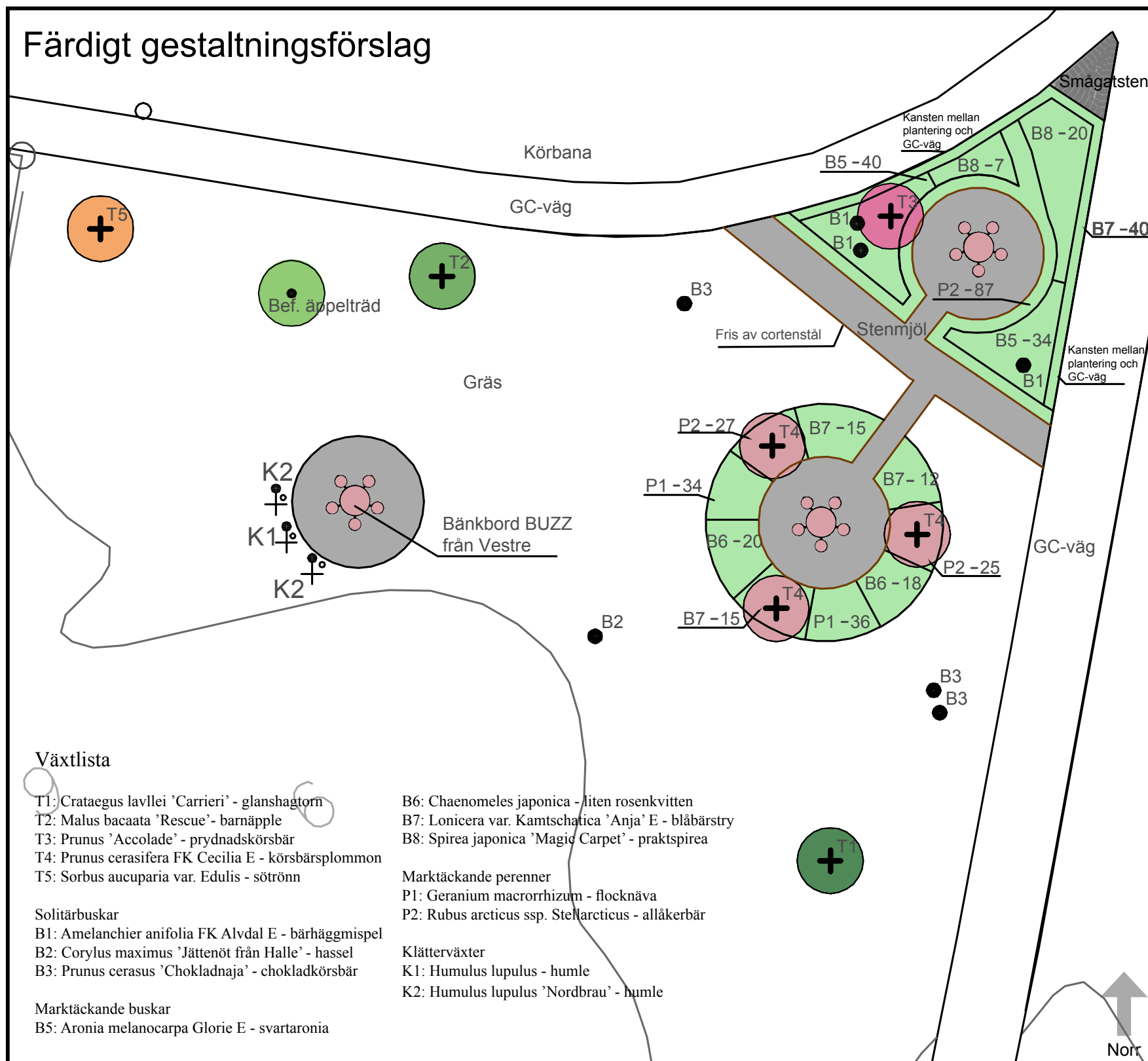

Bild 16. Illustrationsplan. Färdigt gestaltungsforlag. Här syns parkens runda formspråk, hur ytorna disponeras samt den rosa accentfärgen Skala 1:300/A3

Den byggda parken

Normalt när en gestaltning redovisas finns det även med renderade snitt och vyer för att hjälpa läsaren att visualisera det färdiga miljön. I detta fall är parken byggd och därför redovisas här ett antal bilder från parken som den ser ut i mars respektive augusti 2016.

Bild 17. Vy mot söder, en av de tre rundlarna i stenmjöl med rosa bänk på plats. Alla stenmjölssytor är avgränsade av cortenstål i markhöjd. Utanför detta ses en ring av planteringsbädd med körsbärsplommon och marktäckare i form av buskar och perenner. I fonden ses kullen med träden som behållits i befintligt skick. Gångvägen som ansluter till rundlarna syns i förgrunden. Lägga också märke till det gula tomrör som visar placering av kommande belysningsmast och armatur som är vald i samarbete med belysningskonsult för att passa in i parkens utformning. Även belysningens placering är framtagen med hjälp av konsulten för bästa ljusbild i parken.

Foto: J. Lindén 2016-03-24

Bild 18. Vy mot öster. Här ser gångvägen genom parken och de starka former som rundlarna utgör och som tas upp av sittmöblerna. Den jordyta som syns i förgrunden ska bli gräsbeklädd. Foto: J. Lindén 2016-03-24

Bild 19. Vy mot sydöst. Här syns de höga träden på kullen i bakgrunden, gångvägen och planteringar rakt fram i bild, samt den öppnare delen med en ensam rundel med bänkbord till vänster. Foto: J. Lindén 2016-08-24

Bild 20. Tagen från parkens ena rundel ner mot Norrtäljeviken. Belysningsstolpen kom på plats i April och tar upp accentfärgen samt de runda formerna i sitt utförande. Foto: J. Lindén 2016-08-24

Diskussion

Syftet med arbetet var att redovisa ett exempel på hur en landskapsarkitekt anställd på en kommun kan arbeta med gestaltning. Detta gjorde jag genom att redogöra för processen med val av metoder för inventering och analys samt redovisning av val och avvägningar som gjordes under arbetets gång fram till den färdiga gestaltningen.

Vid mitt första platsbesök kunde jag konstatera att platsen såg övergiven ut. Vegetationen var vildvuxen och gav platsen ett ovårdat intryck. Här ville inga människor vistas och det fanns inga spår av mänsklig aktivitet förutom en liten genväg i ett hörn som bildades mellan två gång- och cykelvägar.

Sociala aktiviteter

I analysen kom jag fram till att platsen låg i anknytning till en rad naturliga stråk mellan bostadsområden, stadskärnan och rekreationsområden. Att passera på dessa stråk kan klassas som en nödvändig aktivitet som Gehl beskriver som oberoende av utformningen av den fysiska miljön (2010, s.9). Gehl beskriver vidare att valbara aktiviteter så som att njuta av den friska luften och slå sig ner för att sola endast förekommer om yttre förutsättningar är gynnsamma (2010, s. 9). Av detta drog jag slutsatsen att platsens fysiska utformning inte var av tillräckligt hög kvalitet för att locka besökare att utföra valbara aktiviteter.

Vidare skriver Sorte i sin beskrivning av en ideal park att den för att vara trivsamt bör ha en rumslig ordning och bearbetning (2005, s. 299). Att parken dessutom ser uppenbart omvårdad ut och har ett ordnat utseende menar Sorte bidrar till en ökad social status (2005, s. 237). Utifrån detta kunde jag konstatera att en omgestaltning av platsen mot en mer omvårdad och ordnad struktur skulle göra platsen mer trivsamt och därigenom bidra till ökad mänsklig aktivitet. Utemiljöer av hög kvalitet menar Gehl inbjuder till en rad valbara aktiviteter samtidigt som de nödvändiga får ta längre tid eftersom människor vill uppehålla sig på platsen (2010, s. 11). Att en plats gynnar valbara aktiviteter är enligt Gehl en förutsättning för att sociala aktiviteter uppstår (2010, s. 11-12).

Mitt mål med gestaltningen var att skapa en plats som kunde bidra till sociala aktiviteter längs med de stråk som idag passerar platsen. En viktig aspekt för att uppnå detta var att ge platsen en gestaltning som gav ett omvårdat intryck.

Gestaltningen som svar på programmet

Utifrån de kvalitéer som Sorte beskrev behövde uppfyllas för att skapa en ideal park tog jag fram ett antal programpunkter. Dessa hjälpte mig att göra val så som att behålla de stora träden på kullen

med hänsyn till punkterna komplexitet och kraftfullhet. Sorte skriver att artrikedom och variation bidrar till komplexiteten (2005, s. 232). Han skriver konkret att stora träd i relation till skir grönska ger en upplevd kraftfullhet (2005, s. 239). Den skira grönskan kommer in i gestaltningen i och med det nya yngre växtmaterialet och hjälpte till i växtvalet av exempelvis skira blommande körsbärsträd. En annan aspekt som Sorte tog upp för den ideala parken var affektion. Denna kan enligt Sorte fås genom att välja växter som speglar årstidernas variation (2005, s. 237). I och med detta hjälpte programmet mig ytterligare när jag valde blommande och bärande växtmaterial i gestaltningen. En park som blommar eller en park som innehåller frukt och bär innebär också att utbudet av valbara aktiviteter ökar. Tanken är att inbjuda besökaren till att stanna upp och beundra blomning eller gå in och smaka på frukter och bär. Detta i kombination med sittplatser och variation av rum är tänkta att ge utformningen den kvalitet som inbjuder till sociala aktiviteter. En avskildhet mot grannfastigheter bibehölls genom att bevara växtlighet i angränsning mot dessa. Något som ytterligare bidrar till helhetsgrad och rumslighet utifrån programmet.

Valet av utformning och accentfärg fick jag stöd i av Sortes beskrivning av en plats originalitet. Han menar att det grundar sig i upplevelsen av att komma till en plats som avviker från omgivningen genom form och innehåll (2005, s. 238). I och med detta kände jag mig styrkt i att välja de runda formerna på de hårdgjorda ytorna, de formstarka bänkborden och den rosa accentfärgen. Dessa avviker tydligt från omgivningen som innehåller mer naturliga element.

Den rosa accentfärgen återkommer även i vårblomningen hos körsbärsträd och den spirea som blommar under sensommar och höst. Den marktäckande spirean med rosa blomning samt flocknåvan som återfinns i planteringen runt den ena rundeln valdes för att ha någonting som blommade i parken under sommar och sensommar medan bärande växter innan bärande växter sätter sina frukter. Årstidsvariation är ett återkommande tema i parken och är tänkt att tillsammans med formstråk och accentfärg bidra till att parken känns sammanhängande och genomtänkt.

Slutsats

I min inledning skriver jag att formgivning till stor del kan handla om att göra motiverade val utifrån givna förutsättningar. Inom ramarna för detta kandidatarbete har jag provat en metod för att ta sig an en sådan fri uppgift som detta var, att sedan sätta ramarna för uppgiften på egen hand genom att utgå ifrån platsen. Genom inventering och analys kunde jag formulera mitt program och på så sätt lättare motivera mina beslut.

Den kartläggning som gjordes i början av arbetet med

inventeringen och analysen är här extremt viktig och hade säkert kunnat göras ännu grundligare med fler olika analyser för att få klarhet alla platsens förutsättningar. Den process som redovisas här är ett exempel på hur en landskapsarkitekt anställd på en kommun kan arbeta med gestaltning.

Referenser

Gehl, J. (2010) *Life Between Buildings, Using public space*.
Copenhagen: The Danish Architectural Press.

Sorte, G, J. 2005. Parken för homo urbanis- Stadsmänniskan I:
Svensk miljöpsykologi. Johansson M. och Küller M. (red.). 2005.
Uppsala: Svensk Studentlitteratur. s.s 227-244.

Robinson N. (2004) *The Planting Design Handbook*. Surrey: Ashgate Publishing Company.

Boverket (2011) *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader* (BFS 2011:5 - ALM2)
Stockholm: Boverket.

Kartor

Karta 1 © Norrtälje kommun (2015). Bakgrundskarta [online].
Norrtälje: Norrtälje kommun. Tillgänglig: http://karta.norrtalje.se/norrtalje/Search.html?_ga=1.226477212.780292760.1434114633#main=ctx:webbkarta;&LayerSwitcher=active:true;layers:;&Search=selectedLayer:;selectedLocation:;&SearchResult=active:false;&BaseLayer=active:fastkart_sweref;&Map=lat:6627057.7352;lon:184744.9405;zoom:0;&Standard=selectedTab:0;&